

Η οικονομία δεν αντέχει την επανάληψη του 2015

7 Απριλίου 2016

Επισκόπηση

• Ο στόχος του προγράμματος για πρωτογενές πλεόνασμα 3,5 π.μ. του ΑΕΠ μέχρι το 2018 είναι πιθανόν εφικτός, εάν όντως μπει φραγμός στη φοροδιαφυγή και στη συνέχεια να μειωθούν δραστικά οι φορολογικοί συντελεστές για να τονωθεί η οικονομική δραστηριότητα και εάν αναπροσαρμοσθούν οι παροχές και το μέγεθος του δημόσιου τομέα στις φοροδοτικές δυνατότητες της ιδιωτικής οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι τόκοι εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους καλύπτονται πλήρως από το πρωτογενές πλεόνασμα. Η χώρα επιστρέφει στις αγορές και δανειζεται χρεολύσια €7-10 δισ. ετησίως κατά μέσο όρο μέχρι το 2030. Υπάρχει ένα πρόβλημα συσσώρευσης δαπανών εξυπηρέτησης του χρέους στην τριετία 2022-2024, που μπορεί, όμως, να εξομαλυνθεί μέσω έκδοσης κατάλληλων χρηματοοικονομικών εργαλείων στην αγορά, έτσι ώστε οι δαπάνες αυτές να ανακαταμεμηθούν σε μελλοντικές περιόδους. Όλα τα υπόλοιπα περί πρόωρης και δραστικής μείωσης του χρέους για να συνεχίσουμε να ξοδεύουμε με δανεικά, είναι δύσκολο να γίνουν αποδεκτά εντός της Ευρωζώνης. Η αποκατάσταση δημοσιονομικής σταθερότητας σε βιώσιμα επίπεδα είναι μονόδρομος εάν θέλουμε να αποκτήσει ξανά η χώρα πρόσβαση στις αγορές και να διαχειρίζεται μόνη της τις τύχες της. Οποιαδήποτε άλλη συζήτηση περί δημοσιονομικών στόχων και βιωσιμότητας του χρέους, εκφυλίζεται ταχέως σε μία άγνοια αντιπαράθεση άνευ νοήματος και χρησιμότητας, με θύμα για μία ακόμη φορά την ομαλότητα στην ελληνική οικονομία. Η απουσία κατεύθυνσης στην οικονομική συγκυρία δείχνει ότι η οικονομία είναι σε κατάσταση αναμονής. Η οικονομία θα μπορούσε να ανακάμψει εάν ακολουθηθεί με συνέπεια μία αναπτυξιακή πολιτική με δημοσιονομική πειθαρχία και περιορισμό της φοροεπιδρομής που θα βαθύνει την ύφεση. Σε διαφορετική περίπτωση, εάν η αβεβαιότητα διατηρηθεί επί μακρόν, η οικονομία μπορεί να καταρρεύσει.

• Η εικόνα αναμονής με τάση ελαφριάς αποδυνάμωσης αποτυπώνεται, για άλλη μια φορά, στα στοιχεία του PMI και των λιανικών πωλήσεων, την ώρα που το μισθολογικό κόστος για το σύνολο της οικονομίας και η απασχόληση συνεχίζουν να ενισχύονται.

• Το μικρό μέγεθος της Ελληνικής επιχείρησης ΔΕΝ είναι η αιτία των δεινών της χώρας, όπως η φοροδιαφυγή, η εσφοροδιαφυγή, η χαμηλή παραγωγικότητα και εξωστρέφεια και τέλος η χαμηλή ροπή προς την καινοτομία. Είναι απλά άλλο ένα σύμπτωμα των ευρύτερων πολιτικών επιλογών που έχουν καταστήσει την Ελλάδα εχθρική προς οργανωμένες παραγωγικές επιχειρήσεις μεγαλύτερου μεγέθους μαζί με τις αλυσίδες αξίας που χτίζονται γύρω τους και που περιλαμβάνουν μικρές επιχειρήσεις αυξημένης ανταγωνιστικότητας. Το ζητούμενο δεν είναι η εξαύλωση των μικρότερων επιχειρήσεων, αλλά να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη μεγαλύτερων – κυρίως μεταποιητικών - επιχειρήσεων που θα επαναφέρουν την ισορροπία στο μίγμα μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων και τη συνολική ποιοτική αναβάθμιση του μίγματος. Κάτι τέτοιο όχι μόνο θα δημιουργήσει τις θέσεις εργασίας «που λείπουν» από τη χώρα, αλλά είναι και προϋπόθεση να αντιμετωπισθεί η «ιδιαιτερότητα» της Ελληνικής οικονομίας. Μέτρα όπως η εκλογίκευση της φορολόγησης της παραγωγικής μισθωτής εργασίας στον ιδιωτικό τομέα και του κόστους ενέργειας για την παραγωγή δεν αρκούν πλέον για να διορθωθεί η ζημιά που έχει επιφέρει στην Ελλάδα η αποτυχία της πολιτικής των τελευταίων δεκαετιών. Ένα New Deal με φορολογικά κίνητρα για επενδύσεις και έργα υποδομών, που θα υλοποιήσει ο ιδιωτικός τομέας, είναι πλέον αυτό που χρειαζόμαστε για την επανεκκίνηση της οικονομίας.

Τομέας Μακροοικονομικής Ανάλυσης και Ευρωπαϊκής Πολιτικής

Μιχάλης Μασουράκης
Chief Economist
E: mmassourakis@sev.org.gr
T: +302115006104

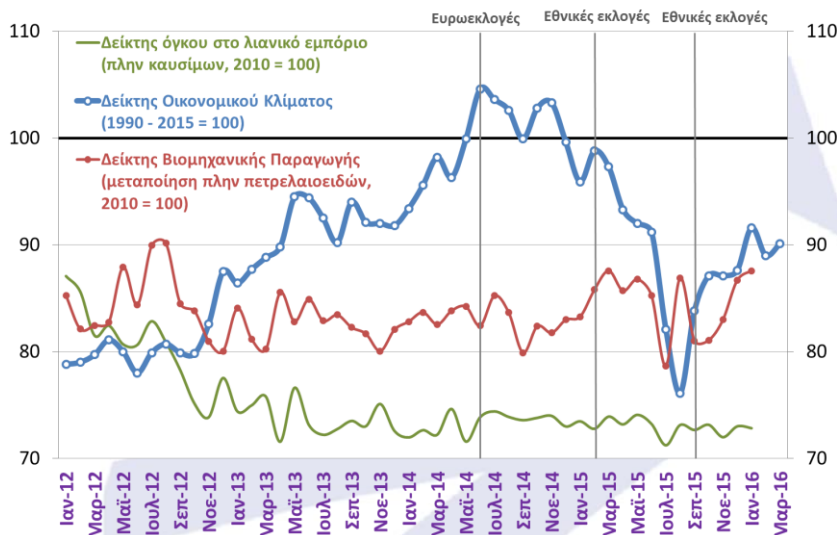
Μιχάλης Μητσόπουλος
Senior Advisor
E: mmitsopoulos@sev.org.gr
T: +302115006157

Θανάσης Πρίντσιπας
Associate Advisor
E: printsipas@sev.org.gr
T: +302115006176

Οι απόψεις στην παρούσα έκθεση είναι των συγγραφέων και όχι απαραίτητα του ΣΕΒ. Ο ΣΕΒ δεν φέρει καμία ευθύνη για την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιλαμβάνει η έκθεση.

Το μεν πνεύμα πρόθυμον, η δε σαρξ ασθενής!

Επιχειρηματικές προσδοκίες και δραστηριότητα στη βιομηχανία και το λιανικό εμπόριο (ΙΟΒΕ, Μαρ. 2016, ΕΛΣΤΑΤ, Ιαν. 2016, με εποχική διόρθωση)

Η οικονομική δραστηριότητα και η συζήτηση για τη βιωσιμότητα του χρέους

Η ελληνική οικονομία λειτουργεί κάτω από ακραίες συνθήκες ύφεσης για πάνω από 7 χρόνια τώρα, από το 2008 και με την οικονομική πολιτική να παραμένει εχθρική προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και την απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας. Το αποτέλεσμα είναι οι επενδύσεις ως ποσοστό του ΑΕΠ να είναι σε ελεύθερη πτώση και η ανεργία να έχει καθηλωθεί κοντά στο 25%. Οι επενδύσεις, που όντως γίνονται, δεν καλύπτουν ούτε καν τις ανάγκες αναπλήρωσης του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού, με αποτέλεσμα το απόθεμα κεφαλαίου (όλα τα εργοστάσια, μηχανήματα, κατασκευές, κ.λπ.), που στηρίζει το επίπεδο διαβίωσης, τα εισοδήματα και την απασχόληση, να μειώνεται συνεχώς. Τέλος, όσον αφορά στην απασχόληση, όχι μόνο 1 στους 4 δεν έχει δουλειά αλλά και οι 3 στους 5 άνεργους είναι χωρίς δουλειά πάνω από 12 μήνες, ενώ 1 στους 4 άνεργους δεν έχει δουλέψει ποτέ. Αλλά και από αυτούς που δουλεύουν, 1 στους 3 απασχολείται για κάτω από 24 ώρες την εβδομάδα. Τέλος, από αυτούς που δεν έχουν δουλέψει ποτέ, 1 στους 3 είναι πάνω από 30 ετών.

Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει μία διάχυτη συνειδητοποίηση στην αγορά ότι η οικονομική κατάσταση διολισθαίνει συνεχώς χωρίς κατεύθυνση. Αυτή η αίσθηση της στασιμότητας αντανακλάται και στις μικτές τάσεις που καταγράφονται στην οικονομική δραστηριότητα. Ειδικότερα,

- Ο δείκτης οικονομικού κλίματος στο α' τρίμηνο του 2016 κυμαίνεται λίγο πάνω από το 90 (από 97,3 στο α' τρίμηνο του 2015, Διάγραμμα 1), χωρίς, όμως, να καταγράφει σαφή πορεία κατεύθυνσης παρά την ισχυρά πιθανολογούμενη ολοκλήρωση της διαπραγμάτευσης εντός του Απριλίου 2016. Η στασιμότητα αυτή οφείλεται στην πτώση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης που αντισταθμίζει την άνοδο του δείκτη επιχειρηματικών προσδοκιών στην βιομηχανία και το λιανικό εμπόριο, και την σχετική στασιμότητα στις κατασκευές και τις λοιπές υπηρεσίες (Διάγραμμα 2).

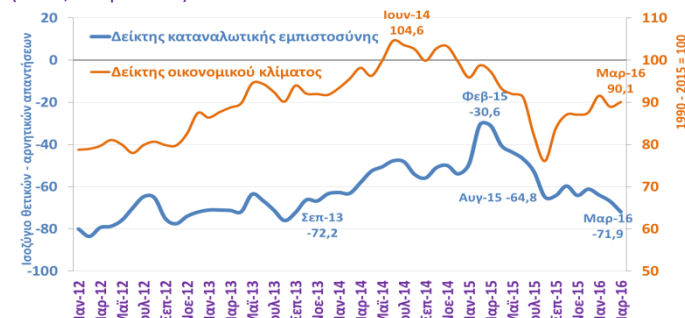
- Η καταναλωτική εμπιστοσύνη στο τέλος Μαρτίου 2016 (-71,9) εμφανίζεται σημαντικά εξασθενημένη και μάλιστα βρίσκεται κάτω ακόμη και από το επίπεδο Αυγούστου 2015 (-64,8), στο οποίο είχε κατακυλήσει μετά από το καταστροφικό α' εξάμηνο του 2015 (από -30,6 τον Φεβρουάριο του 2015, όταν κυριάρχησε προσωρινά η εντύπωση ότι ήρθε το τέλος των Μνημονίων λόγω του εκλογικού αποτελέσματος). Ο δείκτης προσεγγίζει τις χαμηλές τιμές του 2011, με τις προσδοκίες της ανεργίας να ξεπερνούν τα επίπεδα του 2013. Η πτώση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης σχετίζεται κατά πάσα πιθανότητα και με την όξυνση της προσφυγικής κρίσης, αν και η κύρια αιτία είναι η προοπτική σημαντικής περικοπής του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών λόγω των αναμενόμενων φορολογικών μέτρων, περικοπής συντάξεων και αβέβαιων προοπτικών απασχόλησης.

- Τα στοιχεία τζίρου και παραγωγής στη βιομηχανία, και ιδίως στην μεταποίηση χωρίς πετρελαιοειδή (Διάγραμμα 3), αποτυπώνουν μία σχετική ανάκαμψη στο β' εξάμηνο του 2015 και στις αρχές του 2016, ενώ το ίδιο συμβαίνει και με τον τζίρο και τον όγκο λιανικών πωλήσεων (Διάγραμμα 4). Και στις δύο περιπτώσεις, όμως, δεν αποτυπώνεται κάποια τάση σαφούς βελτίωσης. Παρόλα αυτά, η αγορά φαίνεται να αισιοδοξεί τουλάχιστον στη μεταποίηση και το εμπόριο, όσον αφορά στις προοπτικές τους επόμενους μήνες (Διάγραμμα πρώτης σελίδας).

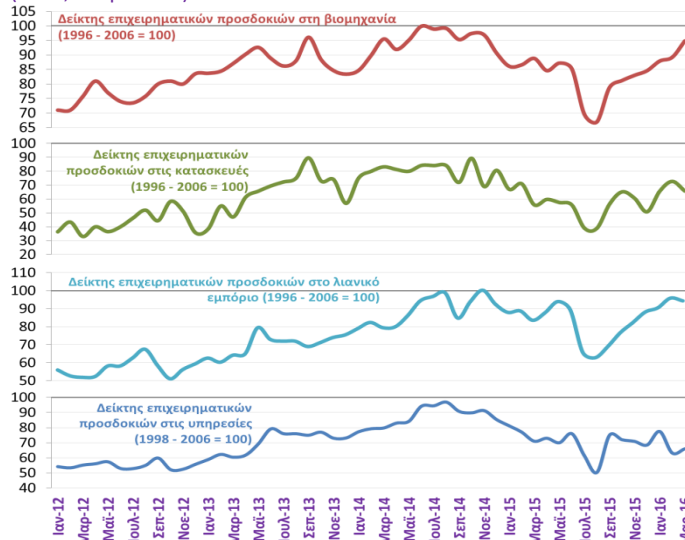
- Οι εξαγωγές, μετά από μία συνεχή εξασθένιση στο β' εξάμηνο του 2015, φαίνεται να ανακάμπτουν τον Δεκέμβριο του 2015, χωρίς, όμως, αυτό να συνεχίζεται και τους πρώτους μήνες του 2016, αν και τον Φεβρουάριο του 2016 τα στοιχεία επηρεάζονται από τις αγροτικές κινητοποιήσεις (Διάγραμμα 5). Δεν υπάρχει, συνεπώς, ορατότητα όσον αφορά στην ανάκαμψη των εξαγωγών.

- Το ποσοστό της ανεργίας (εποχικώς διορθωμένο) κινείται χωρίς κατεύθυνση από τον Αύγουστο του 2015 και μετά, και κυμαίνεται γύρω στο 24,5%, αν και τον Δεκέμβριο καταγράφει μία βελτίωση στο 24%. Επιπλέον, τα στοιχεία των καθαρών προσλήψεων μισθωτών (σύστημα ΕΡΓΑΝΗ) δείχνουν ελαφρά χειροτέρευση των καθαρών ροών τον Ιανουάριο και τον Φεβρουάριο του 2016 έναντι ελαφράς βελτίωσης

Διάγραμμα 1: Οικονομικό κλίμα και καταναλωτική εμπιστοσύνη (ΙΟΒΕ, Μαρ. 2016)

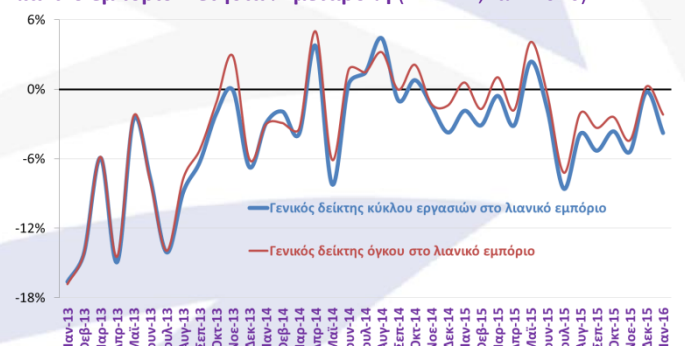
Διάγραμμα 2: Επιχειρηματικές προσδοκίες στους βασικούς τομείς (ΙΟΒΕ, Μαρ. 2016)

Διάγραμμα 3: Βιομηχανική παραγωγή και πωλήσεις στη μεταποίηση πλην πετρελαιοειδών – ετήσια % μεταβολή (ΕΛΣΤΑΤ, Ιαν. 2016)

Διάγραμμα 4: Δείκτης κύκλου εργασιών και δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο – ετήσια % μεταβολή (ΕΛΣΤΑΤ, Ιαν. 2016)

το τελευταίο τρίμηνο του 2015 (Πίνακες 1&2).

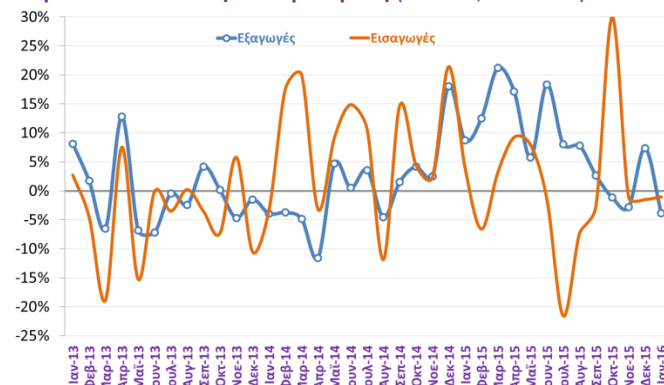
Η απουσία κατεύθυνσης στην οικονομική συγκυρία ενισχύεται και από τις ατέρμονες διαπραγματεύσεις που συνεχίζονται επί μήνες και επηρεάζουν αρνητικά τις προοπτικές ανάκαμψης, κρατώντας την αγορά όμηρο της ασκούμενης (ή μη ασκούμενης) οικονομικής πολιτικής. Η κατάσταση περιπλέκεται καθώς δεν φαίνεται να υπάρχει σύμπνοια όλων των εμπλεκόμενων μερών (των θεσμών και της κυβέρνησης) επί του πρακτέου. Η κυβέρνηση διαπραγματεύεται πρόσθετα μέτρα ύψους 3 π.μ. του ΑΕΠ για την κάλυψη του δημοσιονομικού κενού ώστε να επιτευχθεί ο στόχος για πρωτογενές πλεόνασμα 3,5 π.μ. του ΑΕΠ από το 2018. Το ΔΝΤ θεωρεί ότι απαιτούνται πρόσθετα μέτρα 4,5 π.μ. του ΑΕΠ, καθώς πιστεύει ότι το 2016 δεν θα επιτευχθεί ο στόχος για πρωτογενές πλεόνασμα 0,5 π.μ. του ΑΕΠ αλλά, αντιθέτως, θα υπάρξει ισόποσο πρωτογενές έλλειμμα. Επειδή δε η προσαρμογή αυτή θεωρείται εκτός των δυνατοτήτων της κυβέρνησης, και δεδομένων των αβεβαιοτήτων εφαρμογής των μέτρων και ανάκαμψης της οικονομίας, το ΔΝΤ προκρίνει να τεθεί ο στόχος για πρωτογενές πλεόνασμα 1,5 π.μ. του ΑΕΠ για το 2018 (που απαιτεί περιορισμό των πρόσθετων μέτρων σε 2,5 π.μ. του ΑΕΠ) και ταυτόχρονα, να γίνει μία γενναία ελάφρυνση του χρέους για να διασφαλισθεί η βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους. Υπενθυμίζεται, εν προκειμένω, ότι σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ ([Ιούνιος 2015](#)) και πριν της συμφωνία για χρηματοδοτική βοήθεια €86 δισ., η βιωσιμότητα του ελληνικού χρέους, οριζόμενη ως ακαθάριστες δανειακές ανάγκες (δημοσιονομικό έλλειμμα + χρεολύσια) κάτω του 15% του ΑΕΠ, δεν διασφαλιζόταν εάν π.χ. (συνδυασμός συμβάντων) το πρωτογενές πλεόνασμα υπολειπόταν κατά 1 π.μ. του ΑΕΠ του στόχου για 3,5 π.μ. του ΑΕΠ και ο ρυθμός ανάπτυξης υπολειπόταν κατά 1 π.μ. του μεσοπρόθεσμου ρυθμού ανάπτυξης που είχε ορισθεί σε 2,5 π.μ. περίπου. Μετά την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και την έγκριση του προγράμματος, όταν προβλέφθηκαν €25 δισ. για τις τράπεζες στις δανειακές ανάγκες, το ΔΝΤ τον [Ιούλιο του 2015](#) εκτιμούσε ότι το χρέος είχε καταστεί μη βιώσιμο. Αυτό ήταν αποτέλεσμα των ασθενέστερων ρυθμών ανάπτυξης που συμφωνήθηκαν, σε συνδυασμό με υπεραισιόδοξες υποθέσεις ότι η Ελλάδα μπορεί να διατηρεί επί άπειρο ένα πρωτογενές πλεόνασμα 3,5 π.μ. του ΑΕΠ, ότι η αύξηση της παραγωγικότητας και της απασχόλησης θα υπερέβαινε για πολλά χρόνια αντίστοιχους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, και, τέλος, ότι το τραπεζικό σύστημα δεν θα χρειαζόταν περαιτέρω ανακεφαλαιοποιήσεις. Στο πλαίσιο αυτό, πρότειναν ως απαραίτητη προϋπόθεση βιωσιμότητας το «κούρεμα» του χρέους μέσω επέκτασης 30 ετών στις λήξεις όλων των δανείων που έχουν δοθεί από τους Ευρωπαίους στην Ελλάδα. Θέση την οποία εξακολουθεί το ΔΝΤ να έχει και σήμερα, και ενδεχομένως, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι τον Ιούλιο του 2015, δεδομένων των καθυστερήσεων στην εφαρμογή του προγράμματος και των αβεβαιοτήτων που δημιουργούν στην προοπτική ανάπτυξης οι θέσεις της κυβέρνησης όσον αφορά στην επανεκκίνηση της οικονομίας. Είναι, επίσης, προφανές σήμερα ότι το μίγμα πολιτικής που έχει συμφωνηθεί, με την τεράστια υπερφορολόγηση των συνεπών φορολογουμένων, κυρίως της επιχειρηματικότητας και της εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, δεν οδηγεί σε ανάπτυξη και συνεπώς, κάνει το πρόβλημα βιωσιμότητας του χρέους ακόμη μεγαλύτερο.

Πρόσφατες οικονομικές εξελίξεις

Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών στη Μεταποίηση PMI: Οριακή βελτίωση σημείωσε ο δείκτης PMI στη μεταποίηση τον Μάρτιο του 2016 (στις 49 μονάδες από 48,4 τον προηγούμενο μήνα), ωστόσο παρέμεινε κάτω από το επίπεδο των 50 μονάδων που αντανάκλα τη συρρίκνωση του κλάδου (Διάγραμμα 6). Σύμφωνα με τα στοιχεία της Markit, η επιδείνωση του μεταποιητικού τομέα είναι αποτέλεσμα της μείωσης τόσο της παραγωγής όσο και των νέων παραγγελιών. Οι επιχειρήσεις εξακολούθησαν να μειώνουν τα επίπεδα των αποθεμάτων τους, συνδέοντας την υποχώρηση με την έλλειψη ζήτησης στην αγορά. Παρ' όλα αυτά, ο αριθμός των απασχολούμενων παρουσίασε μικρή αύξηση.

Κύκλος εργασιών στο λιανικό εμπόριο: Η υποχώρηση των λιανικών πωλήσεων περιορίστηκε σημαντικά τους τελευταίους μήνες του 2015,

Διάγραμμα 5: Εξαγωγές και εισαγωγές αγαθών πλην πετρελαιοειδών – ετήσια % μεταβολή (ΕΛΣΤΑΤ, Ιαν. 2016)

Πίνακας 1: Απασχολούμενοι κατά μέσο αριθμό ωρών εργασίας εβδομαδιαία και φύλο (ΕΛΣΤΑΤ, Δ' 3μηνο 2015)

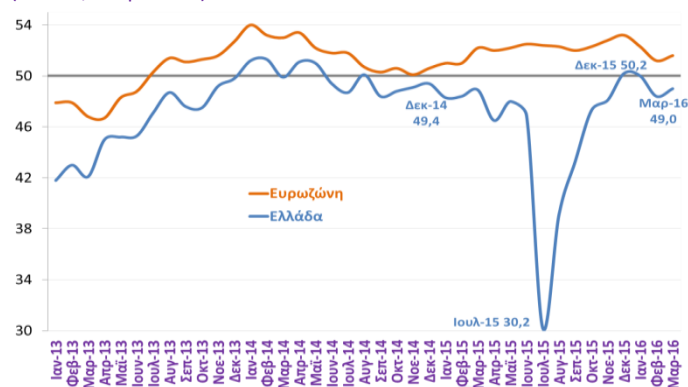
	Μέσος Σύνολο αριθμ. ωρών	έως 14	15-24	25-34	35-39	40-47	48 και άνω
Σύνολο	3.641,7	39	215,2	372,9	400,1	75,5	1.571,3
Άνδρες	2.103,5	41	90,8	170,7	200,0	36,6	911,5
Γυναίκες	1.538,2	36	124,5	202,2	200,1	38,9	659,8

Πίνακας 2: Άνεργοι κατά διάρκεια ανεργίας και φύλο (ΕΛΣΤΑΤ, Δ' 3μηνο 2015)

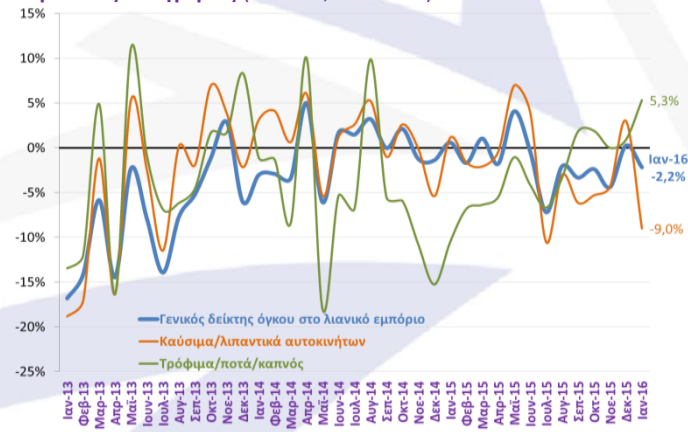
	Σύνολο	0*	έως 1 μήνα	1-2 μήνες	3-5 μήνες	6-11 μήνες	> 12 μήνες	Νέοι
Σύνολο	1.174,7	6,6	33,5	82,0	73,2	107,1	872,2	265,8
Άνδρες	564,5	2,4	15,0	39,0	37,4	50,3	420,4	106,4
Γυναίκες	610,2	4,2	18,5	43,1	35,8	56,7	451,9	159,4

* τώρα θα ξεκινήσουν να αναζητούν εργασία

Διάγραμμα 6: Δείκτης Υπευθύνων Προμηθειών στη Μεταποίηση (Markit, Μαρ. 2016)

Διάγραμμα 7: Μεταβολές του δείκτη όγκου στο λιανικό εμπόριο σε βασικές κατηγορίες (ΕΛΣΤΑΤ, Ιαν. 2016)

όμως ο ρυθμός μείωσής τους εντάθηκε εκ νέου τον πρώτο μήνα του 2016, με τον σχετικό δείκτη όγκου να καταγράφει πτώση -2,2% (-0,6% χωρίς τα καύσιμα) σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα το 2015 (Διάγραμμα 7). Παρά τη μείωση του γενικού δείκτη όγκου, οι πωλήσεις στα είδη ένδυσης και υπόδησης σημειώνουν άνοδο για 6^ο συνεχόμενο μήνα (+9%), ενώ ανοδικά κινήθηκαν επίσης οι πωλήσεις στα πολυκαταστήματα (+14,4%), όπως και ο δείκτης όγκου στα τρόφιμα, τα ποτά και τον καπνό (+5,3%). Αντίθετα, η μεγαλύτερη υποχώρηση σημειώθηκε στα καταστήματα καυσίμων (-9%) (Διάγραμμα 8).

Μισθοί - Απασχόληση: Περαιτέρω άνοδο σημείωσε ο δείκτης μισθών στο σύνολο της οικονομίας κατά το Δ' 3μηνο του 2015 (+1,1% σε σταθερές τιμές, με εποχική διόρθωση και χωρίς διόρθωση εργασιμων ημερών, Διάγραμμα 9). Ο συγκεκριμένος δείκτης κινείται ανοδικά από το Γ' 3μηνο του 2014, ενώ η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε το Δ' 3μηνο του 2014 (+4,1%). Συνολικά κατά το 2015 οι μισθοί σε σταθερές τιμές σημείωσαν άνοδο +1,3%, ενώ σε τρέχουσες τιμές η μεταβολή είναι αρνητική (-0,5%). Παράλληλα, θετική μεταβολή σημειώνει η απασχόληση κατά το Δ' 3μηνο του 2015 στους περισσότερους κλάδους, με τον σχετικό δείκτη της ΕΛΣΤΑΤ να κινείται ανοδικά στη μεταποίηση (+3%), στις κατασκευές (+24,2%), στις μεταφορές (+22,4%), στον τουρισμό (+2,3%), στην ενημέρωση και επικοινωνία (+2,4%) και στις διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες (+9,2%). Η ίδια περίπου εικόνα παρουσιάζεται και στην εξέλιξη του δείκτη ωρών εργασίας, με τη μεγαλύτερη άνοδο να καταγράφεται στις κατασκευές (+31,7%), ενώ στον δείκτη αμοιβών η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρείται επίσης στις κατασκευές (+22,4%) και στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος (+15,1%), ενώ σημαντική υποχώρηση σημειώθηκε στις αμοιβές στον κλάδο ορυχείων και λατομείων (-17,1%) και των ελεύθερων επαγγελματιών (-15,6%). Ειδικότερα στη μεταποίηση, από το Δ' 3μηνο του 2013 και μετά περιορίζεται σημαντικά η μείωση της απασχόλησης, των ωρών εργασίας και των αμοιβών, ενώ το Δ' 3μηνο του 2015 σημειώνεται θετική μεταβολή και στους τρεις δείκτες (Διάγραμμα 10).

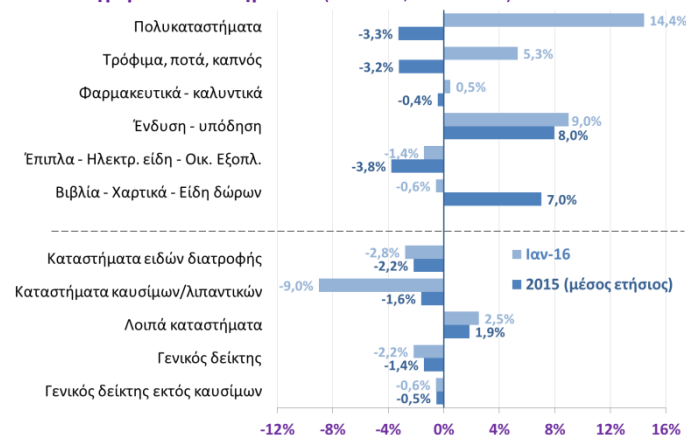
Το μικρό μέγεθος της Ελληνικής επιχείρησης.

Στην Ελλάδα η μέση επιχείρηση έχει μικρό μέγεθος και η απασχόληση του ιδιωτικού τομέα κατανέμεται δυσανάλογα στις μικρές επιχειρήσεις (Διάγραμμα 11) – ένα χαρακτηριστικό που συναντιέται και σε άλλες χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου, οι οποίες, όπως και η Ελλάδα, εμφανίζουν αυξημένη εισφοροδιαφυγή και φοροδιαφυγή, χαμηλή απασχόληση ως προς τον πληθυσμό, χαμηλή παραγωγικότητα και αδύναμες εξαγωγικές επιδόσεις. Όμως, αυτά τα αλληλένδετα (Economist, Δελτίο 10/9/15, Δελτίο 18/6/15) φαινόμενα – όλα μαζί – στην Ελλάδα εμφανίζονται πολύ πιο έντονα, μαζί με τη πολύ μεγάλο αριθμό μικρών επιχειρήσεων.

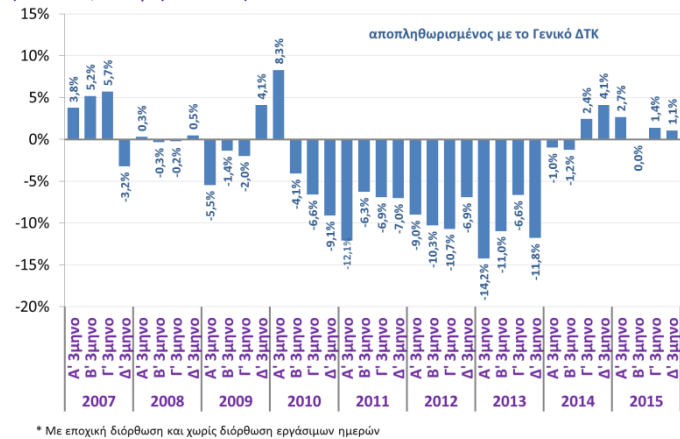
Το ερώτημα εδώ όμως δεν είναι αν οι μικρές επιχειρήσεις είναι καλές ή όχι, καθώς σε μια οικονομία οι επιχειρήσεις όλων των μεγεθών – μικρές, μεσαίες και μεγάλες – και όλων των ειδών – καινοτόμες και μη – συνεισφέρουν στην απασχόληση και ανάπτυξη μέσω μιας σχέσης συμβιωτικής αλληλεξάρτησης, όπου το σύνολο δεν μπορεί να υπάρξει λειτουργικά χωρίς κάποιο μέρος του. Το ερώτημα είναι πως μπορεί να αποκατασταθεί στην Ελλάδα ένα πιο ισορροπημένο μίγμα μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων, οι οποίες κατά προτίμηση θα συμμετέχουν σε αλυσίδες αξίας αυξημένης προστιθέμενης αξίας, με τελικό αποτέλεσμα την ενίσχυση του μεγέθους των επιχειρήσεων αλλά και την ποιοτική αναβάθμιση των μικρότερων επιχειρήσεων που λειτουργούν γύρω από τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Στα πρώτα χρόνια της κρίσης παρατηρήθηκε μια προσαρμογή στο μέσο μέγεθος, αν ληφθεί υπόψη ο αριθμός των μικρότερων επιχειρήσεων που δημοσιεύουν συνήθως ισολογισμό με Ελληνικά λογιστικά πρότυπα, με τον αριθμό των μικρών επιχειρήσεων να μειώνεται ταχύτερα από τον αριθμό των μεγαλύτερων επιχειρήσεων, που δημοσιεύουν ισολογισμό με διεθνή λογιστικά πρότυπα (Διάγραμμα 12). Προφανώς αυτή η λύση της συγκριτικά ταχύτερης αποψίλωσης των μικρότερων επιχειρήσεων δεν είναι επιθυμητή.

Στην αναζήτηση μιας θετικής απάντησης στο προαναφερόμενο ερώτημα μας βοηθά και η εξέταση του μεγέθους του δημοσίου τομέα. Βλέπουμε

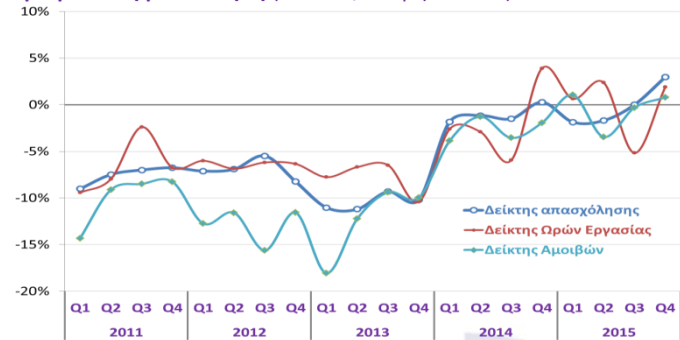
Διάγραμμα 8: Δείκτης όγκου στο λιανικό εμπόριο - % μεταβολή ανά κατηγορία καταστημάτων (ΕΛΣΤΑΤ, Ιαν. 2016)

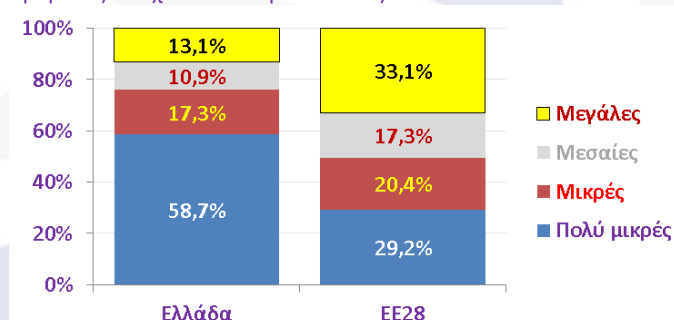
Διάγραμμα 9: Δείκτης μισθών στο σύνολο της οικονομίας (ΕΛΣΤΑΤ, Δ' 3μηνο 2015)

Διάγραμμα 10: Δείκτης απασχόλησης, ωρών εργασίας και αμοιβών στη μεταποίηση (ΕΛΣΤΑΤ, Δ' 3μηνο 2015)

Διάγραμμα 11: Κατανομή απασχόλησης ιδιωτικού τομέα ανά μέγεθος επιχείρησης (Ευρ. Επιτροπή, SBA Factsheet 2015 με προβολές στοιχείων 2012 για το 2014)

στο Διάγραμμα 13 ότι οι θέσεις απασχόλησης ως προς τον πληθυσμό 15-64 εκτός επιχειρήσεων, δηλαδή κυρίως το δημόσιο τομέα, βρίσκεται σε γενικές γραμμές στο μέσο όρο των άλλων χωρών της ζώνης του ευρώ, ενώ αντίθετα υπάρχει μια μεγάλη υστέρηση στην απασχόληση σε επιχειρήσεις. Αυτό σημαίνει ότι η συγκριτικά μεγάλη αναλογία του δημοσίου ως προς τον ιδιωτικό τομέα προκύπτει από το αναλογικά μικρό μέγεθος του ιδιωτικού τομέα και από το, απόλυτα ως προς τον πληθυσμό, μεγάλο μέγεθος του κράτους. **Το βασικό ζητούμενο συνεπώς είναι η αύξηση της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα.** Η ίδια προσέγγιση ταιριάζει και στο ερώτημα για τον τρόπο ενίσχυσης του μεριδίου της απασχόλησης σε μεγάλες επιχειρήσεις. Η απάντηση βρίσκεται στην αύξηση του αριθμού τους και όχι στη συρρίκνωση της απασχόλησης σε μικρές επιχειρήσεις, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχουν μεγάλα περιθώρια διαρθρωτικών ανακατατάξεων και κυρίως της ευρύτερης ένταξης των μικρών επιχειρήσεων σε αλυσίδες αξίας που περιλαμβάνουν και μεγαλύτερες επιχειρήσεις.

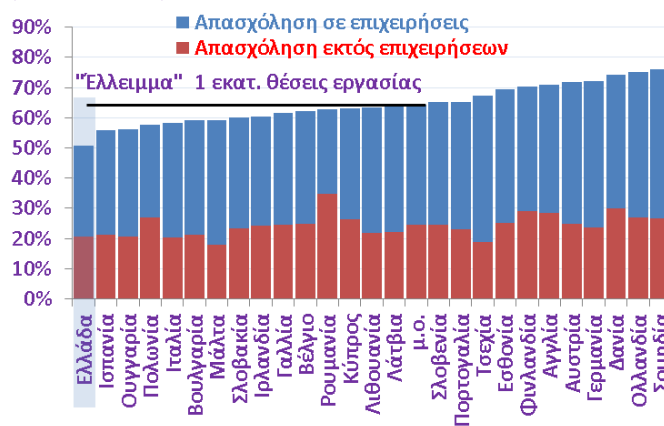
Μια ανάλυση της κατανομής της απασχόλησης του ιδιωτικού τομέα σε κλάδους δείχνει πως ενώ, ως ποσοστό του πληθυσμού 15-64 ετών, η απασχόληση στους κλάδους του τουρισμού και εμπορίου ξεπερνάει λίγο τον αντίστοιχο μέσο όρο των άλλων χωρών, το κενό απασχόλησης στην μεταποίηση είναι τεράστιο (Διάγραμμα 14). Αυτή η πραγματικότητα συνδέεται άμεσα με το μικρό μέγεθος της Ελληνικής επιχείρησης, καθώς το μέσο μέγεθος της εμπορικής επιχείρησης ή της μέσης επιχείρησης εστίασης και καταλύματος, διεθνώς, είναι μικρότερο από το μέσο μέγεθος της μεταποιητικής επιχείρησης ενώ εντυπωσιάζει και το μικρό μέγεθος της μέσης Ελληνικής μεταποιητικής επιχείρησης (Διάγραμμα 15).

Το ερώτημα που συνεπώς προκύπτει είναι γιατί είναι τόσο λίγες και τόσο μικρές οι Ελληνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις; Η απάντηση βρίσκεται στα πολλά εμπόδια που ορθώνει το θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας σε επιχειρήσεις οι οποίες αποκτούν ένα μεγαλύτερο μέγεθος. Καταρχήν τις δυσκολεύουν πολύ οι διαδικασίες αδειοδότησης (έναρξης λειτουργίας και περιβαλλοντολογικής), όπου οι μεταρρυθμίσεις δεν έχουν απομακρύνει ακόμα τα απαγορευτικά αντικίνητρα του παρελθόντος, ειδικά για μεγαλύτερες επενδύσεις. Έπειτα, είναι η συνεχιζόμενη μη ανταγωνιστική λειτουργία αγορών δικτύων, που αποτελούν κρίσιμες εισροές ειδικά για μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Το ίδιο συμβαίνει για τα προβλήματα στη λειτουργία του κράτους δικαίου και την ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης, που πλήττουν περισσότερο τις επιχειρήσεις που λειτουργούν εντός νομικού πλαισίου, δηλαδή τις επιχειρήσεις που έχουν πιο εξελιγμένη οργάνωση η οποία de facto συνδέεται με τη λειτουργία του κράτους δικαίου. Την ίδια ώρα οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις ελέγχονται πιο συστηματικά, με αποτέλεσμα οι ατέλειες των νόμων και του φορολογικού συστήματος να τις επηρεάζουν περισσότερο, αυξάνοντας το κόστος σε σχέση με μικρές επιχειρήσεις που επιβιώνουν σε ένα καθεστώς αυξημένης παραβατικότητας κυρίως σε σχέση με την εργασιακή και φορολογική νομοθεσία. Πρέπει να τονιστεί και πάλι στο σημείο αυτό ότι αν σήμερα το συγκριτικό πλεονέκτημα πολλών μικρότερων επιχειρήσεων προκύπτει από τον τρόπο λειτουργίας τους με αυξημένη παραβατικότητα, η λύση δεν είναι η χρεοκοπία τους, λόγω επιβολής της συμμόρφωσης, αλλά η ένταξη τους σε αλυσίδες αξίας που προσφέρουν αυξημένη παραγωγικότητα και συνεπώς επιτρέπουν την κερδοφορία τους με παράλληλη συμμόρφωση με τους νόμους. Φυσικά, υπάρχουν και τα ζητήματα των capital controls και της χρηματοδότησης. Κυρίως όμως δυο βασικές εισροές για μεγαλύτερες μεταποιητικές επιχειρήσεις, η μισθωτή εργασία και η ενέργεια, υπερφορολογούνται με αποτέλεσμα να υπονομεύονται οι επιχειρήσεις που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από αυτές (Δελτία [12/11/15](#), [19/11/15](#)). Όμως με τη ζημιά που έχει πλέον οπώσει η οικονομία, η αντιμετώπιση των παραπάνω δεν αρκούν για την επανεκκίνηση της οικονομίας. Χρειάζονται και θετικές ενέργειες, ένα είδος New Deal, με φορολογικά κίνητρα για επενδύσεις και έργα υποδομών που θα υλοποιήσει ο ιδιωτικός τομέας, και μια ευρεία γκάμα παρεμβάσεων για την υποστήριξη αυτών των επενδύσεων.

Διάγραμμα 12: Αριθμός ΑΕ και ΕΠΕ μη χρηματοπιστωτικού κλάδου που έχουν δημοσιεύσει ισολογισμό για τη χρήση έτους (Στοιχεία ICAP, ανάλυση ΣΕΒ, ΔΛΠ= Διεθνή λογιστικά πρότυπα)

Διάγραμμα 13: Απασχόληση ως % πληθυσμού 15-64 ετών (Eurostat, 2012)

Διάγραμμα 14: Απασχόληση ως % πληθυσμού 15-64 ετών (Eurostat, 2012)

Διάγραμμα 15: Αριθμός εργαζομένων ανά μέση επιχείρηση βασικών κλάδων (Eurostat, 2012. ΕΕ26 εκτός Λουξεμβούργου και Μάλτας, μέσος όρος ΕΕ26 αριθμητικός μέσος όρος εθνικών μέσων όρων)

Οικονομικά μεγέθη μελών ΣΕΒ

Ενεργητικό € 435 δισ. 72% συνόλου*	Ίδια κεφάλαια € 58 δισ. 44% συνόλου*	Πωλήσεις € 77 δισ. 46% συνόλου*	Προ φόρων κέρδη € 2,4 δισ. ** 44% κερδών***
Εργαζόμενοι 220.000	Μισθοί € 4,6 δισ.	Ασφαλ. εισφορές € 2 δισ.	Φόρος επί κερδών € 1,6 δισ.

* Άθροισμα δημοσιευμένων ισολογισμών ΑΕ και ΕΠΕ

** Άθροισμα κερδών και ζημιών όλων των επιχειρήσεων

*** Φορολογητέα κέρδη κερδοφόρων επιχειρήσεων

Όραμα

Οραματιζόμαστε την Ελλάδα ως τη χώρα, που κάθε πολίτης του κόσμου θα θέλει και θα μπορεί να επισκεφθεί, να ζήσει και να επενδύσει.

Οραματιζόμαστε μια ανοιχτή, κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά φιλελεύθερη χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που προτάσσει την ισχυρή ανάπτυξη ως παράγοντα κοινωνικής συνοχής.

Θέλουμε μια Ελλάδα δυναμικό κέντρο της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με στέρεους θεσμούς, ελκυστικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, που προάγει τις εξαγωγές, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, την παραγωγή και τις ποιοτικές υπηρεσίες, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη γνώση, τη συνοχή, τις ίσες ευκαιρίες και το κράτος δικαίου.

Αποστολή

Ηγεσία & Γνώση

Ο ΣΕΒ διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον μετασχηματισμό της Ελλάδας σε μια παραγωγική, εξωστρεφή και ανταγωνιστική οικονομία, ως ανεξάρτητος και υπεύθυνος εκπρόσωπος της ιδιωτικής οικονομίας.

Κοινωνικός Εταίρος

Ο ΣΕΒ, ως κοινωνικός εταίρος που πιστεύει στη λειτουργία των θεσμών, προωθεί στα αρμόδια όργανα της Πολιτείας και της Ε.Ε. τις απόψεις και θέσεις της επιχειρηματικής κοινότητας.

Ισχυρός Εκπρόσωπος

Ο ΣΕΒ διαμορφώνει θέσεις, αναλύσεις και προτάσεις πολιτικής για την οικονομία, τη βιομηχανία, την καινοτομία, την απασχόληση, την παιδεία και τις εργασιακές δεξιότητες, τον κοινωνικό διάλογο, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εταιρική υπευθυνότητα.

Φορέας Δικτύωσης

Ο ΣΕΒ δικτυώνει τα μέλη του μεταξύ τους & με τα κέντρα αποφάσεων (εγχώρια και διεθνή), με στόχο τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας.

ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων και βιομηχανιών

ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων και βιομηχανιών

Ξενοφώντος 5, 105 57 Αθήνα

T: 211 5006 000

F: 210 3222 929

E: info@sev.org.gr

www.sev.org.gr

SEV Hellenic Federation of Enterprises

168, Avenue de Cortenberg

B-1000 Bruxelles

T: +32 (02) 231 00 53

F: +32 (02) 732 35 70

E: main@sevbxl.be

Ακολουθήστε μας στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης:

11500

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΠΕΛΑΤΩΝ

Δευτέρα-Παρασκευή
07:00-19:00

